

Κ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

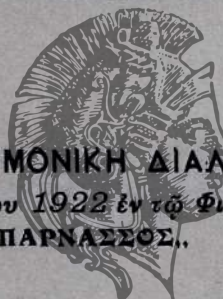
ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

Κ Α Ι

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΑΘΗΝΩΝ

γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ
"ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ".

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

N

1235

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜ. ΔΕΛΗ

Ὁδὸς Μιλητίδου ἀριθ. 1

1922

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ν. 1235

Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

22 ΣΕΠ. 1958

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

774

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

ΚΑΙ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ

“ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ”.

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜ. ΔΕΛΗ

Ὁδὸς Μιλητίადου ἀριθ. 1

1922

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

Τ. Ε. ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

ΚΑΙ

Η ΑΝΕΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗΣ

1922

Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

ΚΑΙ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ἐπιστημονικὴ διάλεξις γενομένη τῇ 7ῃ Μαρτίου 1922 ἐν τῷ
φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσός».

Εἰς τὴν χορείαν τῶν Κρατῶν ἅτινα πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐργάζονται
πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν ποινικῶν αὐτῶν κωδίκων προσετέθη τελευταῖον
καὶ ἡ Ἰταλία. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 14τῆς Σεπτεμβρίου 1919 διωρί-
σθη Ἐπιτροπὴ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προτείνῃ τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις
ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ, ἣτις συντόμως ἐργασθεῖσα κατήρτισεν ἤδη
τὸ προσχέδιον τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ὅπερ καὶ ἐδη-
μοσιεύθη κατ' Ἰανουάριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. (1) Ἵνα δ' ἐπ' ἐρέ-
στερον ὑποβληθῇ εἰς τὴν διεθνή κριτικὴν, μετεφράσθη εἰς τρεῖς ξένας
γλώσσας, τοῦτέστιν εἰς τὴν γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν, καὶ
διανεμήθη τῇ φροντίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης εἰς τοὺς ἐπι-
στήμονας τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἀντίτυπον δὲ τοῦτου ἀπεστάλη καὶ εἰς
ἐμέ, καὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐπεδόθην εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ, οὐχί
μόνον ἐξ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἐν
αὐτῷ ἤθελον ἀνεύρειν νέα στοιχεῖα διὰ τὴν καὶ παρ' ἡμῖν παρασκευα-
ζομένην καὶ ἐν τῷ πέρατι αὐτῆς εὐρισχομένην ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινι-
κοῦ ἡμῶν κώδικος. Καὶ τὰς ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ἐντυπώσεις μου
ἔκρινα σκόπιμον νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν.

Τὸ προσχέδιον τοῦτο εἶνε ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν ὁπαδῶν τῆς
Σχολῆς τοῦ Lombroso, τῆς συνήθως διακρινομένης διὰ τῶν ὄρων
«*ἀνθρωπολογικὴ ἢ νεο-Ἰταλικὴ Σχολή*» ἣτις, ὅμως, αὐτοκαλεῖται
καὶ «*θετικὴ Σχολή*». Διότι ἐξ ὁπαδῶν τῆς Σχολῆς ταύτης συνεκρο-
τήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Mortara ἡ παρασκευάσα

1) Progetto preliminare di codice Penale Italiano per i delitti Libro I.

αὐτὸ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λομπρόζο ἀρχηγοῦ αὐτῆς Ἑρρίκου Φέρρι Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ ἐν τῷ διατάγματι τοῦ καταρτισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ρητῶς ὑποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀναμόρφωσις τῶν ποινικῶν νόμων δέον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Σχολῆς ταύτης.

Τὸ διάταγμα τοῦτο παρήγαγεν ἐκπληξιν παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ τῆς Ἰταλίας—ὡς βεβαίως αὐτὸς ὁ Φέρρι ἐν διατριβῇ του δημοσιεύσει ἐν δυοὶ περιόδοις (1) ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προσχεδίου, καθόσον, ὡς λέγει, εἶχε μορφωθῇ παρ' αὐτῷ ἡ γνώμη ὅτι «μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λομπρόζο εἶχον ἀποθάνει ἐπίσης καὶ αἱ θεωρίαι του καὶ πρὸ πάντων—ὅπερ τὸ οὐσιώδες—ὅτι εἶχεν ἀποθάνει ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ὁ Λομπρόζο ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν μεγαλοφυᾶ πρωτοδουλίαν του».

Ἡ οὕτω βεβαιουμένη ὡς παραχθεῖσα ἐν Ἰταλίᾳ ἐκπληξις ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ διορίζοντος τὴν Ἐπιτροπὴν διατάγματος οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι ἔσται γενικὴ καθ' ὅσον τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ παρασκευασθέντος παρ' αὐτῆς ἔργου. (2) Διότι ὅχι μόνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λομπρόζο, ὡς λέγει ὁ Φέρρι, συμβάντος ἐν ἔτει 1909, ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ἀπὸ τριακονταετίας περίπου, ἡ Σχολὴ αὐτοῦ πράγματι ἀπέθανε καὶ ἐτάπη ἐν τῇ λήθῃ. Ἀλλ' ὁ Φέρρι, καίτοι ὁμολογῶν τὴν παραχθεῖσαν ἐκπληξιν, πολεμεῖ τὴν ἰδέαν ἐξ ἧς αὕτη ἀπέρρευεν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ Σχολὴ τοῦ Λομπρόζο δὲν ἀπέθανε, καθόσον ἔπαυσε μὲν κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῆς παραγωγὴ καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς πολεμικῆς, οὐχ' ἥτιον ἡ εἰκοσαετία αὕτη ὑπῆρξε «περίοδος βραδείας καὶ ἥτιον θορυβώδους διεισδύσεως ἐν τῇ δημοσίᾳ συνειδήσει τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν τῆς Σχολῆς ταύτης, ἰδίως διὰ τοῦ θαυμασίου ἔργου τῆς προπαγάνδας τῆς συντελεσθείσης διὰ τῆς διεθνοῦς ἐνώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου». Καὶ ἐπειδὴ, λέγει πάντοτε ὁ Φέρρι, οἱ ἱδρύται τῆς διεθνοῦς ταύτης ἐνώσεως—v. Lizst., v. Hamel, Prins—ἐξέλιπον δυστυχῶς πλέον, ἀπονέμω εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον των τὸν πλέον συμπαθεῖ καὶ εἰλικρινῇ σεβασμόν».

Παραθέτω ὁλόκληρον τὴν περικοπὴν ταύτην διότι ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸ

1) Ἴδε Schweizerische Zeitschr. für Strafrecht (Revue pénale Suisse) Jahrg. 33 1 Heft S. 17—Zeitschr. f. d. Gesamte Strafrechtsw. B. 41 σ. 473.

2) Δὲν περιῆλθεν εἰσέτι εἰς γνώσιν μου ἄλλη τις κριτικὴ τοῦ προσχεδίου τούτου.

πρόσχημα τῆς εὐλαδείας πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἐν αὐτῇ ὀνομαζομένων ἐξόχων ἐπιστημόνων καλύπτεται μίᾳ ἀληθῆς *ιεροσυλία*. Διότι οὕτω μόνον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς οἰκαιοποιήσεις τοῦ ἔργου τῆς «διεθνοῦς ἐνώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου».

Ἡ ἐνωσις αὕτη ἰδρύθη ἐν ἔτει 1889 τῇ πρωτοβουλίᾳ ἰδίως τοῦ πρό τριετίας θανόντος πρὸς μεγάλην ἀπώλειαν τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης δι-ασήμου τῆς Γερμανίας ποινικολόγου Φραγκλίσκου Λίστ, Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Βερολίνῳ, προσεταιρισθέντος τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν Ad. Prins, Καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Βρυξέλλαις καὶ τοῦ Ὀλλανδοῦ Καθηγητοῦ v. Hamel. Καὶ ἀληθῶς τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπῆρξε *θαυμάσιον* διότι ἀπ' αὐτῆς ἀπέρρευσαν πᾶσαι αἱ ἐν τῇ νεω-τέρᾳ ποινικῇ νομοθεσίᾳ ἐισαχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ὡς καὶ αἱ περιεχό-μεναι ἐν τοῖς νομοπαρασκευαστικοῖς σχεδίοις τῆς Γερμανίας, Ἑλβετίας, Αὐστρίας καὶ τῶν ἄλλων Κρατῶν, ἅτινα παρασκευάζουσι τὴν ἀναμόρ-φωσιν τῶν ποινικῶν αὐτῶν κωδίκων. Ἀλλ' ἡ ἐνωσις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν Σχολὴν τοῦ Λομπρόζο καὶ οὐδαμῶς τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπῆρξεν ἔργον *προπαγάνδας* ὑπὲρ τῶν θεωριῶν τῆς Σχολῆς ταύτης, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸ ὁ Φέρρι. Τοῦναντίον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδρύσεώς της, καὶ ἅμα τῇ δημοσιεύσει τοῦ προγράμματος αὐτῆς ἡ διεθνὴς ἐνωσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου διεκλήρυξε διὰ τοῦ στόματος τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς, τοῦ Liszt, τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς, δηλώσασα, ὅτι διατηρεῖ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κριτικοῦ ἐλέγχου τῶν θεωριῶν αὐτῆς. (1) Καὶ οὐδεμίαν ἔκτοτε παρέλιπεν εὐκαι-ρίαν ὁ Liszt ἵνα ἀποκρούσῃ πᾶσαν σύγχυσιν τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν τῆς διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν ἰδεῶν τῆς Σχολῆς τοῦ Λομ-πρόζο. «Διὰ τὴν διεθνῇ ποινικὴν ἐνωσιν, λέγει ἐν τινι τῶν ποινικο-πο-λιτικῶν μελετῶν αὐτοῦ, εἶνε ζήτημα ζωῆς νὰ μὴ ἀφήσῃ παρ' οὐδενὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν περὶ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς ἐπι-πιστημονικῆς της κατευθύνσεως ἀπὸ τῶν ἀνταγωνιζομένων Σχολῶν τῆς Ἰταλίας.» (2) Καὶ ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ τοῦ ἐκφράζει καὶ τὴν καταλα-βοῦσαν αὐτὸν ἐκπληξιν ὅταν ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς 4ης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Λομπρόζο «*Ὁ ἐγκληματίας ἀνθρώπος*» ἀνέγνωσε τὸ ὄνο-μά του ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ἐπιβλητικῆς σειρᾶς *ὑποτιθεμένων* ὁπαδῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Λομπρόζο. (3) Διότι τοῦτο ἀπετέλεσε πάντοτε ἐν τῶν χαρακτηρηστικῶν γνωρισμάτων τῆς Σχολῆς ταύτης, ἡ κενοδοξία, τοῦ-τέστιν, αὐτῆς νὰ κρίνῃ διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Λομπροζιανοῦ καὶ τοὺς

1) *Die Zeitschr. f. die Gesammt. Strafrechtsw.* τόμ. 9 σ. 368.

2) *Die Zeitschr.* 9 σ. 465.

3) *Die Zeitschr.* αὐτόθις. 464.

μᾶλλον κεκηρυγμένους πολεμίους αὐτῆς. ⁽¹⁾ Μετὰ πάροδον δ' εἰκόσασε-
 τίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς διεθνoῦς ποινικῆς ἐνώσεως καὶ πάλιν ὁ
 Liszt συνοψίζων τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπ' αὐτῆς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διά-
 στημα ἔργον, τοῦτο κυρίως ἐξαίρει: ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἐλευθέρα ἀπὸ
 τῶν περὶ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ποινῆς ἀντιλήψεων τῆς ἀνθρωπολο-
 γικῆς Σχολῆς. ⁽²⁾ Καί, ἐν τέλει, αὐτὸς οὗτος ὁ Liszt ὁ χαρακτηριζόμε-
 νος ὑπὸ τοῦ Ferri ὡς *προπαγανδιστῆς* τῶν θεωριῶν τοῦ Λομπρόζο,
 εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας
 τῷ συγκροτηθέντι ἐν Βρυξέλλαις ἐν ἔτει 1892, πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν, συνο-
 ψίζων τὰς ἐξενεχθείσας γνώμας ἀπήγγειλε τὸν ἐπιτάφιον τῶν θεωριῶν
 τούτων διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: *«Τὸ εἶπον ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ. Ἡ Σχολὴ τοῦ*
Λομπρόζο δὲν ζῇ πλέον· ἀπέθανεν ἐκ προώρου θανάτου, ἐν τῇ παι-
δικῇ ἡλικίᾳ, πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς ὠριμότητα. ⁽³⁾

Ἀλλὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς διεθνoῦς ποινικῆς ἐνώσεως ἀπὸ τῶν
 ἰδεῶν τῆς νεο-Ἱταλικῆς Σχολῆς ἔτι μᾶλλον ἀποδεικνύει ὁ τρόπος καθ'
 ὃν περὶ αὐτῆς ἐξεφράζετο ὁ Ferri πρὸ τοῦ θανάτου τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς.
 Τὸ ἔργον αὐτῆς δὲν ἀπεκάλει καὶ τότε, ὡς νῦν, *θαυμάσιον*, ἀλλ' εὗρι-
 σκεν ὅτι αὕτη *«ἐκοιμᾶτο ἐν ταῖς μακαρίαις μοναῖς τοῦ ἐκλεκτι-*
σμοῦ, (dans les limbes de l'éclectisme)» καθ' ὃ μὴ ἀποδεχομένη τὰς
 ριζοσπαστικὰς αὐτοῦ ἰδέας, καὶ ὅτι ἐκ τῶν γενομένων ἐν τοῖς ἐτησίοις
 συνεδρίοις αὐτῆς συζητήσεων καὶ προτάσεων ἀποδεικνύεται *«ἡ ἀθερά-*
πεντος στεριότης τῶν μέσων ἰδεῶν». ⁽⁴⁾ Περὶ δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν
 ἰδρυτῶν αὐτῆς, τοῦ Liszt, μετὰ περισσοῦς ἐξεφράζετο περιφρονήσεως
 ἀποκαλῶν αὐτὸν *«πνεῦμα μέτριον καὶ παράσιτον διανοητικόν»*. ⁽⁵⁾
 Σήμερον τὸ στεῖρον ἔργον ἐγένετο *θαυμάσιον* καὶ ὁ πρωτεργάτης αὐ-
 τοῦ Liszt, ἄξιος ἀμερίστου σεβασμοῦ! Διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ οἰκαιοποί-
 ησις τοῦ ἔργου τούτου.

Ἐπέμεινα εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψω εἰς ὑμᾶς, ὅσον ἔνεστι ἐναργῶς, τὸ
 ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης διεκδικήσεως τῆς ἀλλοτρίας ἐργασίας, διότι
 ἐν τῇ «διεθνῇ ποινικῇ ἐνώσει» ἐκπροσωπεῖται ἡ διεθνῆς ποινικὴ ἐπι-
 στήμη, καθόσον ἐν αὐτῇ συνεκεντρώθησαν καὶ συνειργάσθησαν διὰ τὴν

1) Ἴδε περὶ τούτου τὰ ἐν τῇ μελέτῃ μου «Ὁ Λομπρόζο» (1907) σ. 5—9.

2) Ἴδε Mitteilungen der Internat. Kriminalist. Vereinigung τόμ. 18 σ.
 230—231.

3) Ἴδε Actes du troisième Congrès International d'Anthropologie Cri-
 minelle σ. 333.

4) Ἴδε Sociologie Criminelle (1905) σ. 37.

5) Ἴδε Sociologie Criminelle σ. 24—25.

σκοπιμωτέραν ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἀπανταχοῦ ποινικολόγων καὶ διὰ τῆς συνεργασίας ταύτης ἐσφυρηλατήθησαν αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί, ἐφ' ὧν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, ἐστηρίχθησαν τὰ προσχέδια τῶν νέων ποινικῶν κωδίκων τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἑλβετίας (ἵνα ὀνομάσω τὰ σημαντικώτερα), ἅτινα εἶδον τὸ φῶς πολλὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προκειμένου ἰταλικοῦ προσχεδίου, οὕτως ὥστε ἂν ἡ εἰρημένη ἀξίωσις ἡλήθευεν, ἔδει νὰ δεχθῶμεν ὅτι πᾶσα ἡ σύγχρονος νομοθετικὴ κίνησις ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ εἶνε τὸ προῖον τῆς νεο-Ἰταλικῆς Σχολῆς. Καὶ τοῦτο πράγματι δὲν ἐδίστασέ νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ Ferrī κηρύσσων ὅτι «ἡ Ἰταλία καὶ ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ποινικῆς νομοθεσίας (καίτοι ἐμφανίζεται τελευταία), δύναται νὰ καταταχθῇ ἐν τῇ πρωτοφυλακῇ, καθόσον πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε εἰσαχθεῖσαι ἢ προταθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ἐν τοῖς ἄλλοις κράτεσιν, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν εἰμὴ «ἡ ἐκφρασις τῆς ἀποδοχῆς τῶν περὶ ἐγκλημάτων καὶ ἐγκληματιῶν ἰδεῶν ὅς πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐπιστήμης, ἐδίδαξεν ἡ ἀνθρωπολογικὴ Σχολή».⁽¹⁾ Ἄλλ' ἵνα καὶ διὰ τῶν πραγμάτων καταδείξω τὸ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης ἐγωῖστικῆς ἰταλικῆς ἀξιώσεως ἐν τῇ ἐρευνῇ ἣν θέλω ἐπιχειρήσει τῶν ἀρχῶν, ὡς ἐφαρμογὴ τῶν ὁρίων παρίσταται τὸ ὅτι ὅφει ἡμῶν προσχέδιον, δὲν θὰ κείψω νὰ παραβάλλω ταύτας, ἐν τοῖς κυριωτέροις σημείοις, πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων προσχεδίων τῶν ἄλλων Κρατῶν ἵνα ἐκδηλῶς καταστή ἡ διαφορὰ καὶ συγχρόνως ἡ ὑπεροχὴ τούτων.

I.

Ὡς γνωστόν, ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐγένετο διὰ τοῦ ἔργου τοῦ ψυχιάτρου Καίσαρος Λομπρόζο, οὗτινος ἡ πρώτη ἐκδοσις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1876, τοῦ ἐπιγραφομένου «ὁ ἐγκληματίας ἄνθρωπος». Δι' αὐτοῦ ὁ Λομπρόζο ἐπειράθη νὰ πείσῃ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ὅτι μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνεκάλυψεν ἐν ἰδίῳ εἶδος ἀνθρώπου. ἓνα ἰδιάζοντα ἀνθρώπινον τύπον, τὸν «ἐγκληματιαν ἄνθρωπον», φερόμενον ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὸ ἐγκλημα καὶ διακρινόμενον ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου δι' ἰδίῳ οὐ μόνον ψυχολογικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνατομικῶν καὶ μορφολογικῶν χαρακτήρων.

Ποίας ἐτυχεν ὑποδοχῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ θεωρία αὕτη, καὶ ποία ἡ ἀξία αὐτῆς ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς νομικὸν κόσμον διὰ τῆς πρὸ δεκαπενταετίας δημοσιευθείσης εἰδικῆς μελέτης μου τῆς ἐπιγραφο-

1) Ἴδε *Révue pénale Suisse* 33 σ. 17.

μένης «Ο Λομπρόζο», δι' ἧς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τῶν ἐξοχωτέρων ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἀνθρωπολόγων, φυσιολόγων καὶ φρενολόγων, κατέδειξα τὴν μέχρι τοῦ γελοίου κενότητα καὶ τὸ ἀνεπιστημονικὸν αὐτῆς. Συνεπῶς δὲν θὰ ἀσχοληθῶ σήμερον περὶ αὐτῆς, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αὕτη λησμονηθεῖσα ἤδη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Λομπρόζο, οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἔσχε ἐπιδράσιν ἐν τῇ συντάξει τοῦ ὑπ' ὄψει ἡμῶν προσχεδίου. Οὕτω ἐνῷ ὁ Ferri δὲν ἐδίστασε νὰ ἰσχυρισθῇ ἐπανελημμένως ἐν τοῖς ἔργοις του, ὅτι ἐκ μόνων τῶν φυσιολογικῶν χαρακτήρων δύναται νὰ διαγνώσῃ τὸν «ἐγκληματιὰν ἄνθρωπον» καὶ ἰδίως τὸν φονέα, ⁽¹⁾ οὐδεμίαν ἐν τῷ προσχεδίῳ του ποιεῖται χρῆσιν τῆς θαυμασίας ταύτης ἀνακαλύψεως ἣτις ἤθελε καταστήσῃ περιττὸν τὸ τόσῳ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας πρὸς βεβαίωσιν ἐκάστοτε τῆς ἀμφισβητουμένης ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου. Τοῦναντίον ἐν τῇ διακρίσει τῶν ἐγκληματιῶν εἰς διαφόρους κατηγορίας, τῇ γενομένῃ ἐν τῷ προσχεδίῳ τούτῳ, ὁ ἐξ ἐμφύτου τάσεως φερόμενος πρὸς τὸ ἐγκλημα ἐγκληματίας ὑπάγεται εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν «καθ' ἑξὶν ἐγκληματιῶν» (criminels d'habitude) ἀποτελῶν μίαν τῶν τεσσάρων εἰδικωτέρων κατηγοριῶν, ἃς περιλαμβάνει ἡ γενικὴ αὕτη κατηγορία.⁽²⁾ Καὶ πρὸς διάγνωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐγκληματιῶν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, οὐδαμῶς χρησιμοποιοῦνται οἱ μορφολογικοὶ καὶ ἀνατομικοὶ διακριτικοὶ χαρακτήρες, ἐξ ὧν ὁ Λομπρόζο ἀπετέλεσε τὸν περιφθονὸν ἐγκληματικόν³ του «τύπον». Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ διακρίσεως τῶν ἐγκληματιῶν ὁ Ferri προσεχώρησεν εἰς τὴν γενικῶς κρατοῦσαν σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀντίληψιν, ἣτις οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ προῖόν τῆς νεο-ιταλικῆς Σχολῆς.

Ἡ μεταξὺ τῶν «καθ' ἑξὶν» καὶ τῶν «ἐκ περιστάσεως» ἐγκληματιῶν διάκρισις ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ διασήμου τῆς Αὐστρίας ποινολόγου Γουλιέλμου Βαλμπέρκ (W. Wahlberg). ⁽³⁾ Ἀναπτυχθεῖσα δὲ κατόπιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἀποτελέσασα ἐν τῶν ἄρθρων τοῦ προγράμματος τῆς «Διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώσεως», ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὴν σύγχρονον νομοθετικὴν κίνησιν ἐν τῇ λύσει πολλῶν ζητημάτων.

1) Ἴδε Sociologie Criminelle σ. 66—68.

2) Ἴδε Relazione sul Progetto preliminare σ. 67.

3) Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ «Princip der Individualisirung» καὶ Das Gewohnheitsverbrechen.—Ἴδε περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἔργων τοῦ Wahlberg τὴν διατριβὴν τοῦ Πόσσου συγγραφέως Tschubinsky, Zeitschr. f. d. Gesamint. Strafrechtsw. 23 σ. 64.—καὶ F. v. Liszt, Lehrb. § 3 σ. 11 ὑπόσημ. 3.—καὶ τοῦ αὐτοῦ, Die Psychologischen Grundlagen der Criminalpolitik, Aufsätze II σ. 172.

II

Δύο κυρίως εἰσὶν αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ ἐφ' ὧν ἐρείδεται τὸ ἰταλικὸν προσχέδιον, αἱ ἑξῆς : Α) Ἡ ἀνατροπὴ τῆς μέχρι τοῦδε κρατούσης ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ, καθ' ἣν ἵνα ἀποδοθῇ εἰς τινὰ ὠρισμένην ἀξιόποινον πράξις καὶ ἐπιβληθῇ κατ' αὐτοῦ ἡ ἐν τῷ νόμῳ ὠρισμένη ποινὴ δὲν ἀρκεῖ ἢ βεβαίως ὅτι αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ βεβαίωσις ὅτι αὕτη ἀπέρρευ-
σεν ἀπὸ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Καὶ συνεπῶς ἵνα θεωρηθῇ ὑπάρχων ὁ τοιοῦτος μεταξὺ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος καὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ γεγονότος σύνδεσμος δέον νὰ λειτουργῇ ἀρτίως καὶ κανονικῶς ἡ βού-
λησις αὐτοῦ, δέον, τοῦτέστι, νὰ ὑπάρχῃ παρ' αὐτῷ ἡ ψυχικὴ ἐκείνη κατάστασις, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην «ικανότητα πρὸς καταλο-
γισμόν». Διὰ τὰς συντάκτας τοῦ Ἰταλικοῦ προσχεδίου τὸ δεύτερον τοῦτο στοιχεῖον τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ, ὁ παρ' αὐτῶν καλούμενος ἠθικὸς καταλογισμὸς (*responsabilité morale*) περιττεύει τελείως χρη-
σιμεύων μόνον εἰς τὸ νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Ἀρκεῖ, κατ' αὐτοὺς, ἡ βεβαίωσις ὅτι ἡ πράξις ἐξετελέσθη παρὰ τοῦ ὡς ἐνόχου αὐτῆς φερομένου, τοῦτέστιν ὁ παρ' αὐτῶν καλούμενος ὕλικὸς ἢ φυσικὸς καταλογισμὸς (*responsabilité matérielle*). Καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀναγράφεται ἐν ἀρθρῷ 18ῳ τοῦ προσχεδίου των, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶνε ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπ-
άλειψις τῶν ἐν ταῖς ἰσχυρούσαις νομοθεσίαις καὶ τοῖς νομοπαρασκευ-
αστικοῖς σχεδίοις τῶν ἄλλων Κρατῶν ἀναγραφόμενων διατάξεων ἐν αἷς ὀρίζονται οἱ λόγοι οἱ αἵροντες τὴν πρὸς καταλογισμόν ἱκανότητα, οἱ ἀναγόμενοι εἴτε εἰς τὴν ἀτελῆ ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν τοῦ ἀνθρώ-
που δυνάμεων εἴτε εἰς τὴν διατάραξιν τῆς κανονικῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Β) Ἐτέρα ἀρχή, ἣτις θεωρεῖται ὡς συνέπεια τῆς πρώτης, εἶνε ἡ ἀπογύμνωσις τῆς ποινῆς ἀπὸ παντὸς χαρακτῆρος κολασμοῦ ἐπι-
βαλλομένου κατὰ τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτῆς εἰς μέτρον κοινωνικῆς ἀμύνης ἀντιτασσόμενον καὶ ἐπιβαλλόμενον κατὰ τοῦ διαπράξαντος τὸ ἐγκλημα, καὶ ἂν ἔτι οὗτος οὐδεμίαν ἔχει συνέ-
δησιν τῆς πράξεώς του, ἕνεκα τῶν ρηθέντων λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὴν ἀρτίαν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Ἀρκεῖ ὅτι δι' αὐτῆς ἀπεδείχθη ἐπικίνδυνος εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Δι' ὃ καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος «ποινὴ» καταργεῖται ἀντικαθιστάμενος διὰ τοῦ ὅρου «κύρωσις» (*sanzione*), ὅστις κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ἐκφρά-

ζει τὴν ἔννοιαν τῆς τοιαύτης ἀμυντικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκληματίου. Συνέπεια δὲ τῆς τοιαύτης περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ποινῆς ἀντιλήψεως εἶνε ὅτι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον αὐτῆς δεόν νὰ διατελῇ ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπικινδύνου χαρακτηῖρος τοῦ ἐγκληματίου (*temibilità o pericolosità*).

Ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν σαφέστερον τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν δεόν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ferri, ὅστις εἶνε ὁ γεννήτωρ αὐτῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία—*Sociologie criminelle*», ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς.

Τὴν περὶ τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ θεωρίαν αὐτοῦ ἐποικοδομεῖ ὁ Ferri ἐπὶ τῆς καταπτώσεως ἣν ἐν τῇ νεωτέρᾳ θετικῇ ἐπιστήμῃ ὑπέστη τὸ δόγμα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως (*liberum arbitrium indifferentiae—libre arbitre*).

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ δόγματος τούτου ἐαχυρίσθησαν πάντοτε ὅτι ἄνευ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὐδ' ἠθικὴ οὐδὲ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Ὁ ἀνθρώπος, λέγουσιν, εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του μόνον διότι καὶ ἐφ' ὅσον ἡ βούλησις αὐτοῦ λειτούργεῖ ἐλευθέρᾳ ἀπὸ πάσης ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, δυνάμενος νὰ θελήσῃ οὕτως ἢ ἄλλως καὶ συνεπῶς νὰ πράξῃ οὕτως ἢ ἄλλως· τῆς βάσεως ταύτης ἐκλείπουσης, συνεχεῖται πᾶσα δικαιολογικὴ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου βάσις καὶ συνεπῶς ἡ ὑπαρξίς τῆς ποινῆς καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐκ θεμελίων διασείεται. Τὸ πόρισμα τοῦτο ἐπισείουσιν οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως ὡς φόβητρον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀντιπάλων των, περιγράφοντες διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὰς ὀλεθρίας κοινωνικὰς συνεπείας, ἃς ἡ κατάρριψις τοῦ δόγματός των ἤθελε προκαλέσει. Τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο ἀποδέχεται καὶ ἐγκολποῦται προθύμως καὶ ὁ Ferri, καίτοι πολέμιος τοῦ μεταφυσικοῦ δόγματος τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως καὶ αὐτοκαλούμενος θετικιστῆς ποινικολόγος, καὶ ἐπαναλαμβάνει μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ μείζονος μάλιστ' ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ἐλέγχου εἰς ὃν ὑπέβαλεν αὐτὸ ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ θετικὴ ἐπιστήμη τῆς ἐμπειρικῆς ψυχολογίας εἶνε μία μεγάλη πλάνη, πρὸς ἣν δὲν δύναται πλέον νὰ μένῃ προσηλωμένη.

Ἄλλ' οὐδαμῶς ἀποδέχονται τοῦτο οἱ ἀληθεῖς ὁπαδοὶ τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ. Ἀληθῶς τὸ δόγμα τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως ὡς ἐναργῶς ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ἐλέγχου εἰς ὃν ὑπέβαλεν αὐτὸ ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ θετικὴ ἐπιστήμη τῆς ἐμπειρικῆς ψυχολογίας εἶνε μία μεγάλη πλάνη, πρὸς ἣν δὲν δύναται πλέον νὰ μένῃ προσηλωμένη.

ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη.⁽¹⁾ Ἄλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐπεται ὅτι τούτου καταρρέοντος καταρρέει ἀναγκαιῶς καὶ ἡ ἐννοια τῆς εὐθύνης ἐφ' ἧς ἐρεῖδεται καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς ποινῆς.

Ἵνα πεισθῶμεν περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ ἀντιληφθῶμεν σαφῶς τὴν ἐννοιαν τῆς εὐθύνης, ὅσα ἐμορφώθη ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἂν αὕτη δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Τί ἐννοοῦμεν ὅταν ἀποδίδωμεν εἰς τινὰ τὴν εὐθύνην πράξεώς τινος; Οὐδὲν ἄλλο εἰμὶ ὅτι ἡ πράξις αὕτη εἶνε τὸ προϊόν, τὸ ἀποτέλεσμα οὐ μόνον τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος αὐτῆς, διότι ἠθέλησε ταύτην καὶ συμφῶνως τῇ βουλήσει τοῦ ἐνήργησε πρὸς παραγωγὴν αὐτῆς. Ἡ βεβαίως, τοῦτέστι, τοῦ αἰτιώδους μεταξὺ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος καὶ τῆς πράξεως συνδέσμου, ἀποτελεῖ τὴν κρίσιν ἡμῶν ὅτι οὗτος φέρει τὴν εὐθύνην αὐτῆς. Καὶ ἔταν δ' ἐξετάζωμεν τὰς ἰδίας ἡμῶν πράξεις καὶ συναισθανώμεθα ἐν ἡμῖν τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο τῆς ἀναπαύσεως τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ἢ τοῦναντίον τοῦ ἐλέγχου αὐτῆς ἐπὶ ταύταις, οὐδὲν ἄλλο πράττομεν εἰμὶ ἀναγνωρίζομεν ἐν ἡμῖν τὸν αἷτιον τῶν πράξεων τούτων, διότι αὗται ἀπέρρευσαν ἀπὸ τῆς βουλήσεως ἡμῶν.

Ἡ τοιαύτη δὲ κρίσις ἡμῶν οὐδαμῶς προσκρούει, ἀλλὰ τοῦναντίον προσαρμόζεται τελείως πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Διότι, κατ' αὐτὴν, ἡ ἐκάστοτε ἐνέργεια τῆς βουλήσεως, τοῦτέστιν ἡ ἀπόφασις ἡμῶν ὑπὸ δύο πάντοτε καθορίζεται παραγόντων, τοῦτέστιν ὑπὸ τῶν κινούντων αὐτὴν πρὸς ὀρισμένην κατεύθυνσιν αἰτίων καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἡμῶν χαρακτήρος. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων παραγόντων ὁ δίδων τὴν ὀριστικὴν εἰς τὴν βούλησιν ἡμῶν κατεύθυνσιν εἶνε ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ. Τὰ ἐκάστοτε προσπίπτοντα ἐπὶ τῆς βουλήσεως ἡμῶν καὶ διεγείροντα αὐτὴν αἰτια, αὐτὰ καὶ μόνα δὲν καθορίζουσι τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἀτόμου. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ στοιχειώδης πείρα, καθόσον δλέπομεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν αὐτῶν αἰτίων εἶνε διάφορος παρὰ τοῖς διαφόροις ἀτόμοις. Λέγοντες δὲ «ἀτομικὸν χαρακτήρα» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων ἐκάστου ἀτόμου, τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίαν, ἐξ ἧς ἀποτελεῖται τὸ ψυχικὸν αὐτοῦ «ἐγώ», ἡ ψυχικὴ μορφή ἢ διακρίνουσα τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἀτόμων, ὡς ἡ σωματικὴ μορφή διακρίνει τὴν φυσικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα. Συνε-

1) Ἴδε μείζονα ἀνάλυσιν τοῦ προβλήματος τούτου ἐν τῷ βιβλίῳ μου «Σύστημα τοῦ Ἑλλην. ποινικοῦ δικαίου» τόμ. Α'. σ. 149—166.

πῶς ἐκ τῆς τοιαύτης ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τῶν συντρεχόντων πρὸς παραγωγὴν τῆς βουλήσεως ὅρων συνάγεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ δὲν ὑποκύπτει τυφλῶς εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τῶν αἰτίων, δὲν εἶνε *μηχανὴ κινουμένη ὑπὸ τὴν πίεσιν* ἐλατηρίου τινός, ἀλλ' αὐτὸς διὰ τῶν ἰδίων ψυχικῶν δυνάμεων καὶ ἰδιοτήτων, αἵτινες, ὡς εἴρηται, ἀποτελοῦσι τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα, κρίνει καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἰδίων πράξεων. Ἐκ τούτου ὅθεν, ἀναγκαίως ἐπεταὶ ὅτι πᾶσα πράξις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ προῖδον αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ *ὀντότητος*, αὐτοῦ τοῦ ψυχικοῦ «*ἐγὼ του*» καὶ συνεπῶς δύναται νὰ ἀποδοθῇ, νὰ καταλογισθῇ εἰς αὐτόν, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος ταύτης, διότι εἶνε *ιδικὴ* του πράξις. Καὶ αὕτη εἶνε, ὡς εἴκομεν ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης, κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην ἐν τῇ κοινωνικῇ βίῳ ἀντίληψιν, ἐφ' ἧς ἐρείδεται καὶ ἡ ποινικὴ εὐθύνη, συνυπάρχουσα μετὰ τῆς ἀρτίας καὶ κανονικῆς λειτουργίας τῆς βουλήσεως καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Τοῦναντίον δὲ δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης ἀποκλείεται διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἐλευθερίας ταύτης, διότι, κατὰ τὴν ἀποδιδεγμένην εἰς τὸν ὅρον τοῦτον ἔννοιαν, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν, ἐν οἱαδήποτε περιπτώσει, ὑπεκφεύγων τῶν αἰτίων καὶ τοῦ ἰδίου χαρακτήρος τὴν ἐπίδρασιν νὰ θελήσῃ τι ξένον ἢ ἐναντίον πρὸς τοὺς δύο τούτους παράγοντας. Καὶ συνεπῶς ἡ ἐκ τοιαύτης ἀποφάσεως προερχομένη πράξις μὴ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ ατόμου ὑπάρξεως δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτόν, διότι δὲν εἶνε *ιδικὴ* του πράξις, ἀλλὰ πράξις τῆς μυστηριώδους καὶ ξένης πρὸς αὐτόν, αὐθαιρέτου ἐκείνης δυνάμεως, ἣτις καθορίζει τὴν βούλησιν αὐτοῦ.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀποδέχεται ὁ Ferri καὶ ἐπανειλημμένως ἀνομολογεῖ ὅτι πᾶσα πράξις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ἀπορρέουσα εἶνε τὸ προῖδον τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ὀντότητος, τῆς *φυσιο ψυχολογικῆς* αὐτοῦ *ιδιοσυγκρασίας*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐπενεργούντων ἐπὶ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ αἰτίων καὶ συνεπῶς ὅτι πᾶσα πράξις ἀνήκει εἰς τὸν διαπράξαντα αὐτήν, ὅτι εἶνε *ιδικὴ* του πράξις ⁽¹⁾.

Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος σύνδεσμος τῆς πράξεως πρὸς τὴν ψυχικὴν προσωπικότητα τοῦ πράξαντος ἣτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ferri ὡς βᾶσις ἐπαρκῆς ἵνα στηρίξῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Ὅτι δὲ τὴν ἀντίθετον πολεμήσῃ γνώμην τοὺς ἐξῆς προβάλλει λόγους : ⁽²⁾ «Τὸ ψυχολογικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐγ-

1) Sociologie Criminelle σ. 332—333.

2) Ἰδὲ Sociologie Criminelle σ. 421 ἔπομ.

κλήματος, λέγει, δὲν συνίσταται ἐν μόνῃ τῇ βουλήσει· περιλαμβάνει ἐπὶ πλεον τὴν πρόθεσιν καὶ τὸν σκοπὸν.

Ἡ βούλησις ἀναφέρεται εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν. Ἡ ἐκ-
πυρσοκρότησις τοῦ ὄπλου δύναται νὰ ᾖ ἐθελουσία ἢ τυχαία.

Ἡ πρόθεσις ἀναφέρεται εἰς τὸ αἶτιον διὰ τὸ ὁποῖον ἠθέλησέ τις
τὴν πράξιν. Ἐπυροδόλησε διὰ νὰ φονεύσῃ, ἢ διὰ νὰ τραυματίσῃ, ἢ διὰ
νὰ ἐκφοβίσῃ, ἢ μόνον διὰ νὰ προκαλέσῃ θόρυβον.

Ὁ σκοπὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐνεργῶν τις
ὠρισμένην πράξιν μὲ ὠρισμένην πρόθεσιν προϋτίθεται νὰ ἐπιτύχῃ.
Ἐπυροδόλησε διὰ νὰ φονεύσῃ, ἀλλ' ὥς σκοπὸν εἶχε τὴν ἐκδίκησιν διὰ
μίαν ὕβριν, νὰ σφετερισθῇ μίαν κληρονομίαν, νὰ κλέψῃ ἢ ἀπλῶς νὰ
ἀμυνθῇ.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ποινικὴ εὐθύνη τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα εἰσὶν ἀναγ-
καῖα· δὲν ἄρκει ἵνα ἡ πράξις ἀπορρέῃ ἀπὸ τῆς βουλήσεως· δεόν προ-
σέτι νὰ ὑπάρχῃ ἡ πρόθεσις τῆς βλάβης τοῦ δικαιώματος ἄλλου, προστι-
θεμένου καὶ τοῦ ἀντικοινωνικοῦ καὶ παρανόμου σκοποῦ. Καὶ συμ-
περαίνων λέγει, «εἶνε λοιπὸν μία πλάνη *ψυχολογικὴ* νὰ λέγῃ τις ὅτι ἡ
πράξις εἶνε ἀξιοποινος διότι εἶνε ἐθελουσία» (1).

Ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρθότητος τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως τοῦ ψυχικοῦ
στοιχείου τῆς ἀξιοποίνου πράξεως, τοῦτέστι τῆς ἐννοίας τοῦ δόλου,
ἥτις καὶ αὕτη σφαλερῶς διατυπώσεται (2) ἐκ τοῦ πορίσματος εἰς ὃ αὕτη
καταλήγει πρόδηλος εἶνε ἡ σύγχυσις τῶν ἐννοιῶν εἰς ἣν περιπίπτει ὁ
Ferri καὶ ἡ ἐκ ταύτης προερχομένη μετατόπισις τοῦ ζητήματος περὶ
οὗ πρόκειται.

Οὐδεὶς λέγει ὅτι ἡ πράξις εἶνε ἀξιοποινος διότι εἶνε ἐθελουσία.
Τὸ ἀξιοποῖνον ἢ μὴ τῆς πράξεως οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθα-
ρῶς *ψυχολογικὸν* ζήτημα περὶ οὗ πρόκειται καὶ ὅπερ συνίσταται ἐν
τούτῳ : ἂν ὁ ἄνθρωπος φέρῃ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του ἐν γένει,
ἀγαθῶν ἢ κακῶν, δικαίων ἢ ἀδίκων, ἀξιοποίνων ἢ μὴ. Καὶ τοῦτο ἡ
ὑπὸ τοῦ Ferri πολемуμένη θεωρία λύει καταφατικῶς λέγουσα ὅτι διὰ
τὴν εὐθύνην ταύτην ἄρκει ὁ σύνδεσμος τῆς πράξεως πρὸς τὴν βούλησιν
τοῦ πράξαντος. Ἄν ἡ ἐκπυρσοκρότησις τοῦ ὄπλου προῆλθεν ἐκ τῆς θε-

1) Αὐτόθι σ. 422.

2) Τὴν τοιαύτην ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν ἐπαναλαμβάνει ὁ Ferri ἐν τῇ αἰτιο-
λογικῇ ἐκθέσει τοῦ προσχεδίου πρὸς ἐξηγήσιν τῆς ἐννοίας τοῦ δόλου. Σφαλε-
ρῶς δὲ περιλαμβάνει ὥς συστατικὸν στοιχεῖον ταύτης καὶ τὸν σκοπὸν (scopo)
καθόσον, ὡς γενικῶς παραδεδομένον εἶνε, ὁ ποινικὸς δόλος συνίσταται ἐν τῇ
βουλήσει τῆς πραγματώσεως τῶν γεγονότων ἐκείνων ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ἀντι-
κειμενικὴν ὑπόστασιν ὠρισμένου ἐν τῷ νόμῳ ἐγκλήματος, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ
τελικοῦ σκοποῦ ὃν ὁ πράξας ἐπιδιώκει διὰ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως.

λήσεως τοῦ ἐνεργήσαντος ταύτην αὐτὸς φέρει καὶ τὴν εὐθύνην αὐτῆς, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ αἷτιος ταύτης. Διότι ἡ εὐθύνη οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ ἢ κρίσις ὅτι ἡ πράξις προήλθεν οὐ μόνον ἐκ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη ἦνε ἀγαθὴ ἢ κακὴ, δικαία ἢ ἀδικος. Ἵνα ἡ ἀπλὴ αὕτη εὐθύνη καταστῇ *ποινικὴ*, ἵνα τοῦτέστιν ἡ ἐκ τῆς βουλήσεως προελθοῦσα πράξις χαρακτηρισθῇ ὡς *ἀξιόποινος* δέον βεβαίως ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπέρχηται βλάβη εἰς τὰ δικαιώματα ἄλλου προσώπου ἐξ ἧς ἀπαρτίζεται ἡ ἔννοια ὠρισμένου ἐν τῷ νόμῳ ἐγκλήματος. Καὶ ἡ πρὸς τοιαύτην πράξιν κατευθυνομένη βούλησις ἀποτελεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ δόλου ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ. Ἵνα ἡ ἐκπυρσοκρότησις τοῦ ὅπλου δημιουργήσῃ *ποινικὴν* εὐθύνην, ἵνα θεωρηθῇ *ἀξιόποινος* δέον ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπέλθῃ ὁ φόνος ἢ ὁ τραυματισμὸς ἄλλου προσώπου ὃν ἠθελεν ὁ πυροβολήσας. Ἀλλ' ἵνα δημιουργηθῇ τοιαύτη *ποινικὴ* εὐθύνη ἐκ τῆς πράξεως δέον κατὰ πρῶτον λόγον, νὰ κριθῇ ὅτι ὁ πράξας εἶνε ὁ αἷτιος αὐτῆς. Ἀναγκαῖα, τοῦτέστι, προϋπόθεσις τῆς ποινικῆς εὐθύνης εἶνε ἡ ἀπλὴ εὐθύνη διὰ τὴν τελεσθεῖσαν πράξιν καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς δεχόμεθα ἡμεῖς ἐν πάσῃ πράξει ἀπορροεὺσιν ἀπὸ τῆς βουλήσεως τοῦ πράξαντος. Ἀρνούμενος δὲ ταύτην ὁ Ferri συγχέει καὶ συμφύρει εἰς ἓν τὸ *νομικὸν ζήτημα* τοῦ *ἀξιόποινου* τῆς πράξεως πρὸς τὸ *ψυχολογικὸν ζήτημα* τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς πράξεις του. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς εὐθύνης ταύτης καταλήγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν συνεπειῶν ἐκείνων ἃς, ὡς εἴρηται, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ δόγματος τῆς ἐλευτέρας βουλήσεως συνδέουσι μετὰ τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῷ οὗτοι τὰς συνεπείας ταύτας ἐπισείουσιν ὡς φόβητρον κατὰ τῶν ἀντιπάλων των, ἴσως καὶ μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῶν, αὐτὸς ὁ δὴθεν θετικιστῆς ποινικολόγος ἀποδέχεται καὶ πιστεύει ταύτας ὡς πραγματικὰς καὶ ἐπιβαλλομένας καὶ συμφώνως πρὸς ταύτας δέχεται ὅτι «οὐδεμία πλέον ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ἀγαθῶν καὶ κακῶν πράξεων, οὐδεὶς ἐπαινος διὰ τὰς πρώτας καὶ οὐδεμία μομφὴ διὰ τὰς δευτέρας, οὐδεμία διάκρισις μεταξὺ ἐλαττώματος καὶ ἀρετῆς». Καὶ ἔτι μᾶλλον, «οὐδεμίαν ἔχει δικαιολογίαν ἡ τιμωρία τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων». Ὁ ὅρος «ἐγκλημα» ὡς καὶ ὁ ὅρος «ποινὴ» ὅφ' ἣν ἔννοιαν φέρονται σήμερον ἐν τῇ κοινῇ ἀντιλήψει δέον νὰ ἐκλίπωσι. Καὶ οὕτω φερόμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς δευτέρας θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ ὅφ' ὅψει ἡμῶν προσχεδίου καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ἔρευναν τῆς θεωρίας τοῦ Ferri ἐξ ἧς αὕτη ἀπέρρευσε.

Διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀνθρωπίνης εὐθύνης φθάνει, ὡς εἴρηται, ὁ Ferri εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς *ποινῆς* ὡς μέτρου κολασμοῦ τοῦ ἐγκληματίου διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ τελεσθεῖσαν ἀντικοινωνικὴν πράξιν. Ἡ κοινωνία κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, οὐδὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ζη-

τήση λόγον παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, νὰ σταθμίσῃ τὴν βαρύτητα αὐτῆς, καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀνάλογον δι' αὐτὴν τιμωρίαν. Τοῦτο δὲν εἶνε ἔργον, λέγει, τῆς ἀνθρωπίνης ἀλλὰ τῆς θείας δικαιοσύνης (1).

Ἐν τοῦτοις δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἡ κοινωνία δικαιούται νὰ λαμβάνῃ μέτρα τινὰ κατὰ τῶν προσβαλλόντων τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεώς της καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἐξεύρῃ δικαιολογικὴν τινὰ βάσιν καὶ προσδῶσῃ τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμὸν εἰς αὐτά. Πρὸς τοῦτο δ' ἀνατρέχει, κατὰ πρῶτον λόγον, εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἐξελλίξεως τῆς ἰδέας τῆς ποινῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐκ ταύτης δὲ συνάγει ὅτι ἀνέκαθεν ὁ ἄνθρωπος, ὡς καὶ πᾶν ζῶν ὄν, εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν προσβάλλουσαν τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεώς του ἀντέτασσε μίαν ἀμυντικὴν ἀντίδρασιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρωτογόνῳ αὐτῆς καταστάσει ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἡσχεῖτο ὑπὸ τοῦ προσβληθέντος ἀτόμου ἐκδηλουμένη κατὰ δύο τρόπους εἴτε ὡς ἀντίδρασις ἄμεσος ἀσκουμένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς εἴτε ὡς ἀντίδρασις κατασταλείσα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ ἀναβληθεῖσα εἰς προσφορωτέραν στιγμὴν, ἥτις, κατὰ κυριολεξίαν, εἶνε ἀληθὴς ἐκδίκησις (2). Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἀμυντικὴ ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐκδικητικὴ ἀντίδρασις ἐνωρὶς προσέλαβε τὴν κοινωνικὴν μορφήν ἀσκουμένη ἐν ταῖς πρωτογόνοις κοινωνίαις ὅπο τοῦ συνόλου τῆς φυλῆς ἢ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, μετατραπέῖσα εἰς δημοσίαν ἐκδίκησιν (vindicta publica) ἥτις καὶ ὑπετάγη εἰς κανόνας περιορίζοντας τὴν ἀναλλογυτοῦ βίαν τῆς ἀτομικῆς ἐκδικήσεως. Ἄλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἀρχαῖς αὐτῆς μορφαῖς ἡ ἀντίδρασις αὕτη παρέμεινε ξένη πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἠθικῆς εὐθύνης τοῦ ἐγκληματίου· ἡ ἰδέα δ' αὕτη ἐγεννήθη βραδύτερον ὅτε ἡ ἀντίδρασις προσέλαβεν ἐν ἀρχῇ μὲν χαρακτῆρα θρησκευτικόν, ὅτε ἡσχεῖτο ὑπὸ τῶν ἱερέων, εἰτα δὲ τὸν ἠθικο-νομικόν χαρακτῆρα ὃν ἔχει σήμερον.

Τὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸν ἀρχέγονον χαρακτῆρα τῆς ποινῆς, τοὔτεστι τῆς ἐξ ἐνστίκτου ἀπορροεύσεως κυφλῆς ἀντιδράσεως κατὰ πάσης προσβολῆς, ἄνευ τῆς ἐρεῦνης ἂν αὕτη πηγάζῃ ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως, συμβουλεύει ὁ Ferri, καὶ τὴν ἀναδρομὴν ταύτην χαρακτηρί-

1) Εἶνε, ἀληθῶς, παράδοξος ἡ σύγχυσις τὴν ὁποίαν ἐπανελημμένως ποιεῖται ὁ Ferri ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ προσχεδίου του τῆς ἐννοίας τῆς εὐθύνης πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ ἐν τῇ ἀξιοποιήῳ πράξει ἐγκειμένου ἠθικοῦ ἁμαρτήματος (faute morale), λέγων ὅτι ἡ ἐκτίμσις τοῦ ἠθικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἡ δι' αὐτὸ τιμωρία ἀνήκει, εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἐρωτᾶται διὰ τίνα λόγον ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἀνεύθυνος μὲν ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπίνης, ὑπεύθυνος δ' ἐνώπιον τῆς θείας δικαιοσύνης;

2) Sociologie criminelle 346 ἐπὶ μ.

ζει ὡς πρόοδον! Ἐν δὲ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἔκτοτε συντελεσθείσης βραδείας προοδευτικῆς ἐξελιξέως δέον, ὡς λέγει, νὰ μείνῃ ἀκέραιον, τοῦτέστιν ἡ τάσις ἵνα ἡ κοινωνικὴ κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀντίδρασις ἀπαλλαγῇ παντὸς πνεύματος κτηνώδους ἐκδικήσεως, ἵνα παραμείνῃ ἀπλὴ καὶ καθαρὰ ἄμυνα ἐπιθεβλημένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνικῆς συντηρήσεως (1).

Ἄλλ' εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν διὰ τὴν ἄμυνα καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πρωτογενεῖ καταστάσει τῆς κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀντιδράσεως, καθ' ἣν αὐτὸς οὗτος βεβαίως, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, διεκρίνεται τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τοῦτο, διὰ τὸ ἢ τοῦ ἄμεσος ἀντίδρασις ἢ ἀντιτασσομένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς, ἢ δὲ μετὰ τὴν προσβολὴν ἐπερχομένη εἶχε κυρίως τὸν χαρακτήρα τῆς ἐκδικήσεως. Ἄν, ἐπομένως, ἡ πρωτογενὴς αὕτη ἀντίδρασις δέον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ σήμερον, ἀπαλλασσομένη μόνον τοῦ στοιχείου τῆς ἐκδικήσεως, ὡς δογματίζει, ἵνα παραμείνῃ καθαρὰ ἄμυνα, δέον νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν πρώτην μαρφήν αὐτῆς, τοῦτέστι εἰς τὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς ἀντίδρασιν. Ἄλλὰ διὰ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ὁ Ferri πλάττει ἐν ἰδιόρρυθμον εἶδος ἀμύνης διατηρῶν μόνον τὸν ὅρον αὐτῆς, μεταλλάσσων δὲ τὸ περιεχόμενον.

Καὶ τῶντι τὸ περιεχόμενον τῆς ἀμύνης καὶ ἐν τῇ πρωτογενεῖ αὐτῆς ἐμφανίζει, πρὶν ἢ εἰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Δικαίου καὶ διαπλασθῇ εἰς «δικαίωμα» ἢ το ὅλον εἶναι καὶ σήμερον, ὡς ἐκανονίσθη ὑπὸ τοῦ Δικαίου. Ἦτο ἡ πρὸς ἀπέκρουσιν τῆς βιαιᾶς προσβολῆς, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη ἐπέρχεται, ἀντιτασσομένη ἀντίδρασις ἢ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἐμφύτου ἐκείνης τάσεως τῆς ὁθούσης τὸν ἄνθρωπον πρὸς διάσωσιν τῶν κινδυνευόντων ὄρων τῆς ὑπάρξεώς του, τοῦτέστι τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ ἀνάγκη δ' αὕτη παρουσιάζεται καὶ ἂν ἡ προσβολὴ δὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως προερχομένη εἴτε παρ' ἀνθρώπου ἐστερημένου βουλήσεως ὡς λ.χ. παράφρωνος, εἴτε παρὰ ζῴου εἴτε καὶ παρ' ἄλλης τυφλῆς φυσικῆς δυνάμεως. Ἄλλ' ἡ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς βιαιᾶς προσβολῆς ἀσκουμένη κατὰ τοῦ προσβολέως ἀντίστοιχος προσβολὴ δὲν πηγάζει ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἀλλ' ἐξ ἐτέρου συναισθήματος, τοῦ γεννωμένου, τοῦτέστιν, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ προσδληθέντος μίσους κατὰ τοῦ προσβολέως του· καὶ συνεπῶς ἀποβάλλει πλέον τὸν χαρακτήρα τῆς ἀμύνης καθισταμένη ἐκδίκησις. Τὸ συναίσθημα δὲ τοῦτο τοῦ μίσους, — τοῦλάχιστον ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ἂν μὴ καὶ τοῦ ἀγρίου—γεννᾶται μό-

(1) Ἰδὲ αὐτόθι σ. 354.

νον ὅταν ἡ προσβολὴ ἀπορρέει ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ προσβολέως. Οὐδεὶς μισεῖ τὸν ὑπὸ τινος ἐξωτερικῆς δυνάμεως ἀναγκασθέντα—ἐναντίον τῆς θελήσεώς του—νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ, οὐδεὶς μισεῖ τὸ προξενήσαν εἰς αὐτὸν βλάβην ζῶον, οὐδεὶς μισεῖ τὸν ἀτυχή παράφρονα ὅστις ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ καθ' ὁδόν.

Ἄλλ' ὁ Ferri ἵνα δημιουργήσῃ τὴν περὶ ποινῆς θεωρίαν τοῦ ἐκ τῶν δύο τούτων διαφόρων ἐννοιῶν πλάττει ἐν *σύμμικτον τέρας* ἀντιδράσεως τῆς Πολιτείας κατὰ τοῦ ἐγκληματίου ἀποκαλῶν αὐτὴν *κύρωσιν* (*sanzione*) ὅπερ οὔτε ἄμυνα εἶνε ὡς τὴν χαρακτηρίζει, οὔτε *ἐκδίκησις*, ὡς ὁμολογεῖ, διότι ἀπογυμνώνει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συναισθήματος τοῦ *μίσους* καὶ τῆς *ἀποστροφῆς* ὅπερ ἔγκειται ἐν τῇ ἐκδικήσει.

Ποῖα δὲ κρατεῖ ἐν τῇ τοιαύτῃ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ τοῦ Ferri σύγχυσις ἐννοιῶν καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν παραδειγμάτων εἰς ἃ καταφεύγει ἵνα ἀποδείξῃ πανταχοῦ ἐν τῇ ζωῇ ὑφισταμένην τὴν τοιαύτην «*κύρωσιν*». «Ὁ κύπτων, λέγει, πολὺ ἔξωθι τοῦ παραθύρου, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἡθικωτέραν καὶ εὐεργετικωτέραν πρόθεσιν, πίπτει καὶ θνήσκει. Ἰδοὺ ἡ φυσικὴ *κύρωσις*. Ὁ τρώγων πολὺ καταλαμβάνεται ὑπὸ δυσπεψίας, ἀσθενεῖ καὶ ὑποφέρει ὁ καταχρῶμενος τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἐν ταῖς φυσιολογικαῖς ἢ ψυχολογικαῖς λειτουργίαις καταλαμβάνεται ὑπὸ πόνων καὶ συχνάκις καταστρέφει τὴν φυσιολογικὴν ἢ πνευματικὴν ζωὴν του. Ἰδοὺ ἡ βιολογικὴ *κύρωσις*. Ὁ διαβάτης ὅστις, ἐξ ἀφαιρέσεως, ἀνευ τῆς προθέσεως νὰ βλάψῃ, προσκρούει πρὸς ἕτερον προκαλεῖ ἐκ μέρους τούτου μίαν ἀντίδρασιν εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ πράξεων. Ἰδοὺ ἡ κοινωνικὴ *κύρωσις*».

Ἀφίνω ἤδη εἰς ὑμᾶς, νὰ ἐξεύρητε, ποῖα ὑφίσταται σχέσις μεταξὺ τῆς ἐκ τοῦ παραθύρου πτώσεως τοῦ κύψαντος ὑπὲρ τὸ θέον ἐξ αὐτοῦ, καὶ τῆς *δυσπεψίας* τοῦ φαγόντος πολὺ, πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς ποινῆς! Ἄλλ' ἐν τῇ τρίτῃ παραδειγματὶ τῆς καλουμένης «*κοινωνικῆς κύρωσεως*» τοῦτέστι τοῦ διαβάτου τοῦ προσκρούσαντος ἐφ' ἑτέρου καὶ δεχθέντος αὐθωρεῖ τὴν ἀντίδρασιν αὐτοῦ ὑφίσταται *πραγματικὴ* ἄμυνα. Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἂν, μετὰ τὸ γεγονὸς τῆς προσκρούσεως, ὁ ἐκ ταύτης βλαβεῖς, τὴν ἐπομένην ἡμέραν, συναντήσῃ τὸν προσκρούσαντα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ διὰ λόγων ἢ διὰ πράξεων εἶνε τοῦτο ἄμυνα, ὡς θέλει ὁ Ferri, ἢ εἶνε *ἐκδίκησις*;

Ἡ ποινή, ἐπομένως, κατ' οὐδένᾳ λόγον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς *ἄμυνα* δι' ἣν οὐδεμίᾳ ἀπαιτεῖται εὐθύνη παρ' ἐκείνῳ καθ' οὗ αὕτη στρέφεται. Ἀφ' ἑτέρου ὀρθῶς δέχεται ὁ Ferri ὅτι ἡ ποινή ὡς μετὰ μακρὰν ἐξέλιξιν διεμορφώθη ἐν τῇ συγχρόνῳ ποινικῇ δικαίῳ δὲν εἶνε *ἐκδίκησις* διὰ τὸ τελεσθὲν ἔγκλημα, δὲν εἶνε ἀνταπόδοσις τοῦ γενομένου κακοῦ δι' ἰσαξίου κακοῦ. Ἀλλὰ καίτοι μὴ οὕτω τοιαύτη,

ένεχει, όμως, και έκδηλοι τὸ συναίσθημα τῆς ἀποστροφῆς καὶ τῆς βδελυγμίας πρὸς τὸ ἐγκλημα καὶ τὸν διαπράξαντα τοῦτο ἐγκληματίαν, ὅπερ αὐτομάτως γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ ζῶντος ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ποινὴ εἶνε καὶ δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ᾖ ἐν κακῶν ἐπιβαλλόμενον κατὰ τοῦ ἐγκληματίου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου τελικοῦ σκοποῦ τῆς ἀποτροπῆς ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων. Καὶ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἐν τῇ ποινῇ ἐκδηλουμένου συναισθήματος τούτου ἀνομολογεῖ ὁ Ferri ἀλλὰ νομίζει ὅτι θὰ ἐκλίπη σὺν τῇ χρόνῳ, ὥς τοῦτο συνέβη ἐπ' ἀναλόγου συναισθήματος ἀπέναντι τῶν παραφρόνων. «Δὲν παρήλθε, λέγει, εἰς αἰὼν ἀκρίμεια ἀφ' ἧς ἐποχῆς οὗτοι (οἱ παράφρονες) ἐμισοῦντο καὶ ἐτιμωροῦντο διότι ἀπέδιδον εἰς τὴν βούλησιν αὐτῶν ὅ,τι δὲν ἦτο ἄλλο εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς νοσοῦντος ὀργανισμοῦ. Καὶ μόνον μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας τῆς ψυχιατρικῆς ἐπιστήμης ἡ κοινωνία ἐπέσθη ὅτι ἡ παραφροσύνη εἶνε μία νόσος, ὥς πᾶσα ἄλλη, ἣτις δέον νὰ ἐπισύρῃ τὴν μέριμναν τῶν ἱατρῶν καὶ οὐχὶ τὸ μαστίγιον τοῦ δεσμοφύλακος (1).

Ἄλλ' ἡ πρόοδος τῆς ψυχιατρικῆς, ἐξακολουθεῖ λέγων, ἐπεξέτεινε τὸν κύκλον τῆς «Ψυχοπαθολογίας» διὰ τῆς λεγομένης «ἠθικῆς παραφροσύνης» (folie morale) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ διάνοια παραμένει τελείως ἡ σχεδὸν ἄθικτος ἐνῷ ἡ νόσος προσβάλλει μόνον τὰ συναισθήματα καὶ πρὸ πάντων τὸ ἠθικόν ἢ κοινωνικὸν συναίσθημα (sens moral). Ἀλλ' ὁ Λομπρόζο ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἠθικὴ παραφροσύνη οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ ἐκ γεννητῆς ἐγκληματικότης, καὶ οὕτω διὰ τῆς μεγαλοφυοῦς ταύτης ἀνακαλύψεως τοῦ Λομπρόζο, ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἐφθάσεν εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἐξελιξέως της, δι' ἧς καταλύεται πᾶσα διάκρισις μετὰ τῆς παραφροσύνης καὶ τοῦ ἐγκλήματος».

Ὡς συνέπεια, ἐπομένως, τῆς τοιαύτης ἐξελιξέως, φρονεῖ ὁ Ferri ὅτι ἀφεύκτως θὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς κοινῆς γνώμης πειθομένης ὅτι «καὶ οἱ ἐγκληματίαι εἰσὶ πλάσματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δυστυχῆ, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ των, καὶ θὰ ἐκλίπη τὸ ἀπέναντι αὐτῶν συναίσθημα τοῦ μίσους καὶ τῆς περιφρονησεως, θὰ παραμείνῃ δὲ μόνον ἡ ἀνάγκη, ὥς ἐπὶ τῶν παραφρόνων, τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων».

Ἐνταῦθα, ἐγκαταλείπων πρὸς στιγμὴν τὸν Ferri, ἀναγκάζομαι νὰ ἀναδράμω εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου του, ἵνα ἀνεύρω τὴν μεγαλοφυᾶ τούτου ἀνακάλυψιν, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ εὐλαδῆς μαθητῆς πρὸς στήριξιν τῆς περὶ ποινῆς θεωρίας του.

1) Ἴδε αὐτόθι σελ. 355, 394, 395.

Ἐν ταῖς πρώταις τοῦ ἔργου τοῦ ἐκδόσεσιν, ὁ Λομπρόζο παρέστησε τὸν ἐκ γεννητῆς ἐγκληματίαν τοῦ ὡς *ἄγριον* ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῦλου ἡ ὑπαρξίς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ὀφείλεται εἰς τὸν *ἀταβισμόν*, τοῦτέστι τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ὀργανισμοῦ (φυσικοῦ καὶ ψυχικοῦ) εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ πρωτογενοῦς ἀνθρώπου τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἢ καὶ τῶν σημερινῶν ἀγρίων φυλῶν. Τὴν ἀταδιστικὴν δὲ ταύτην κατάστασιν δὲν θεωρεῖ ὡς *παθολογικὴν*, ὡς *φρενοπάθειαν*, ὡς νόσον, τοῦναντίον διακρίνει ταύτην ἀπὸ τῆς παραφροσύνης διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀναγραφῆς τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων καταστάσεων διαφορῶν.

Ἐν τῇ τρίτῃ, ὁμοῦς, ἐκδόσει τοῦ βιβλίου του, λέγει, ὅτι ἐκ παραβολῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ *ἐγκληματίου*—*ἀνθρώπου* πρὸς τοὺς τοῦ *ἠθικῶς παράφρονος*, ἐπέσθη ὅτι ὤφειλε νὰ συγχωνεύσῃ τὸν πρῶτον μετὰ τοῦ δευτέρου. Καὶ οὕτω πλέον ὁ ἐγκληματίας—ἄνθρωπος δὲν εἶνε μόνον ἄγριος παραπλανηθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἀλλ' εἶνε καὶ *ἄγριος καὶ ἠθικῶς παράφρων*. (!)

Ἀλλὰ πρόδηλος εἶνε ἡ ἐν τῇ τοιαύτῃ συγχωνεύσει ἐνυπάρχουσα ἀντίφασις. Διότι ἂν ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἄγριος ἄνθρωπος, οὕτινος ἡ κατάστασις, κατ' αὐτὸν τὸν Λομπρόζο, δὲν εἶνε παθολογικὴ, δὲν δύναται νὰ ᾖ καὶ *ἠθικῶς παράφρων*, διότι ἡ ἠθικὴ παραφροσύνη (*folie morale*) εἶνε μία τῶν μορφῶν τῆς φρενοπαθείας, εἶνε, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νόσος. Ἀδύνατον, ἐπομένως, ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ ἀμφοτέραι αἱ καταστάσεις αὗται νὰ συνυπάρχωσι.

Τὴν ἀπότομον ταύτην ἀντίφασιν παρατηρῶν ὁ Γάλλος φιλόσοφος Tarde, ὅστις μετὰ πολλῆς εὐθύμου ειρωνείας ἀνέλυσε τὴν θεωρίαν τοῦ Λομπρόζο καὶ κατέδειξε τὰ παράδοξα αὐτῆς, καλεῖ αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἐκ τῶν δύο γνωμῶν, αἵτινες εἰσι τεθειμέναι ἢ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης. «Ἄν ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἄγριος, λέγει, δὲν δύναται νὰ ᾖ καὶ παράφρων». Εἰς τοῦτον δ' ἀπαντῶν ὁ Λομπρόζο, ἐν τῷ προλόγῳ τῆς 4ης ἐκδόσεως, ἀρνεῖται ὅτι ὑπάρχει ἀντίφασις, διότι «ὁ ἠθικῶς παράφρων οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲ τὸν φρενοπαθῆ. Δὲν εἶνε ἀσθενής (*malade*), εἶνε εἰς ἡλίθιος τοῦ ἠθικοῦ συναισθήματος» (*cretin du sens moral*). Ἄλλ' ἐνῷ οὕτω ἐν τῷ προλόγῳ ἀρνεῖται ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἀσθενής—διότι, ὡς λέγει, καὶ ὁ ἠθικῶς παράφρων, μεθ' οὗ τὸν συνεχῶνεν, δὲν εἶνε ἀσθενής—λησμονῶν καὶ πάλιν ταῦτα, κατωτέρω, ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἔργου του, ἐν τῷ τελικῷ αὐτοῦ συμπεράσματι λέγει: «Αἱ ἔρευναι, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ τρίτον μέρος τοῦ τόμου τούτου συμφωνοῦσι θαυμασιῶς μὲ ἐκείνας, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἵνα μᾶλλον νὰ ἴδωμεν ἐν τῷ ἐγκληματίᾳ τὸν *ἄγριον* ἄνθρωπον καὶ συγχρόνως τὸν *ἀσθενῆ* ἄνθρωπον» (*l'homme malade*).

Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ ἔως ἐδῶ ἡ ἐξέλιξις τῆς περὶ ἐγκληματίου θεωρίας τοῦ Λομπρόζο. Διότι ἐκ τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τῶν ἐπιληπτικῶν ἀνεῦρεν, ὡς λέγει, παρ' αὐτοῖς τοὺς χαρακτῆρας οὓς ἀποδίδει εἰς τὸν ἐγκληματίαν, τὸν καὶ ἡθικῶς παράφρονα καὶ συνεπῶς δέχεται ὅτι ὁ ἐγκληματίας δὲν εἶνε μόνον ἄγριος ἄνθρωπος καὶ συνάμα ἡθικῶς παράφρων, ἀλλ' εἶνε καὶ ἐπιληπτικός. (1)

Τὸν κυκεῶνα τοῦτον τῆς συγχύσεως καὶ τῶν ἀντιφάσεων, τὸν τραγέλαφον τοῦτον ἐγκληματίαν, ὃν παρουσιάζει ἡμῖν ὁ Λομπρόζο ἀποκαλεῖ ὁ Ferri *μεγαλοφυᾶ ἐπινόησιν*; Ἀλλὰ μὴ γνωρίζων καὶ αὐτὸς εἰς ποίαν ἐκ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων φάσεων αὐτῆς νὰ σταθῇ, δέχεται ὅτι κατ' αὐτὴν οὐδεμία ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ παραφροσύνης, καθόσον ὁ ἐγκληματίας εἶνε ἡθικῶς παράφρων, εἶνε, ἐπομένως, ἀσθενὴς ἄξιός οὐχὶ μίσους ἀλλ' οἴκτου καὶ συμπαθείας.

Ἄλλ' ἡ σοβαρὰ ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη, διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀντιπροσώπων αὐτῆς οὐδαμῶς ἀκολουθοῦσα τὴν *μεγαλοφυᾶ* ταύτην ἀποκάλυψιν, διαψεύδει αὐτόν. Διότι αὐτὴ διακρίνει τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ καλουμένου «ἡθικῶς παράφρονος», ἥτις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλαττωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποδοτέας εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν, ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἡθικῆς διαστροφῆς καὶ κακότητος τοῦ «κατ' ἐξιν ἢ ἐκ χαρακτῆρος ἐγκληματίου». Ἀναγράφει δὲ τοὺς διαγνωστικοὺς χαρακτῆρας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων, ἐν ἐκάστη εἰδικῇ περιπτώσει, ὁ ἰατρο-δικαστὴς δύναται νὰ ἀποφανθῇ ἂν ὁ πρὸ αὐτοῦ προσαγόμενος ἀνήκῃ εἰς τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν κατηγορίαν. (2)

Συνεπῶς, οὐδὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἔρεισμα ἢ πεποίθησις τοῦ Ferri ὅτι τὸ συναίσθημα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῆς κοινωνίας ἀπέναντι τοῦ ἐγκληματίου θὰ ἐκλίπῃ, ἀντικαθιστάμενον διὰ τοῦ οἴκτου καὶ τῆς συμπαθείας, ὡς καὶ ἀπέναντι τῶν παραφρόνων. Οὐδέποτε ἡ κοινὴ συνείδησις θὰ δυνήθῃ νὰ ἐξιώσῃ τὸ ἐγκλημα τοῦ ἀτυχοῦς παράφρονος ὃν ὥθησε πρὸς αὐτὸ ἡ νόσος, πρὸς τὸ ἐγκλημα τοῦ ὑγιоῦς ἐγκληματίου, ὅπερ εἶνε τὸ πρῶτον τοῦ διεστραμμένου αὐτοῦ χαρακτῆρος. Αἱ δὲ καὶ ἡ ποινὴ θὰ διατηρήσῃ πάντοτε τὸ διακριτικὸν αὐτῆς

1) Ὡς γνωστόν, ὁ Λομπρόζο ἐδίδαξεν ὅτι καὶ ὁ μεγαλοφυῆς ἄνθρωπος εἶνε ἐπιληπτικός. Αἱ δὲ καὶ εἰρωνευόμενος αὐτόν ὁ συμπατριώτης του Mocelli λέγει ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γενικεύσεως τῆς ἐπιληψίας θὰ καταλήξωμεν ἐν τέλει νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ὡς ζῶον ἐπιληπτικὸν (epilepticum).

2) Ἰδε ἰδίως τοῦ Kraft—Ebbing, Lehrb. der Gerichtl. Psychopathologie σ. 291 ἐπ' ὀμ.—καὶ Hoche Handb. der Gerichtl. Psychiatrie σ. 549 ἐπ' ὀμ.—Baer, Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung σ. 289 κλπ.

γνώρισμα ὡς τιμωρία, ὡς κακὸν ἐπιβαλλόμενον κατὰ τοῦ ἐγκληματίου, ἐν ᾧ ἅφ' ἑνὸς μὲν ἐκδηλοῦται τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸ ἐγκλημα, ἅφ' ἑτέρου δὲ σκοπεῖται ἡ προστασία τῆς νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως διὰ τῆς ἀποτροπῆς ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων.

Ἀληθῶς ἡ κοινωνία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπικινδύνου παράφρονος, ἐγκλείουσα αὐτὸν ἐν εἰδικῷ θεραπευτηρίῳ, ἀλλὰ τοῦτο πράττουσα δὲν τιμωρεῖ αὐτόν. Αὕτη εἶνε ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ποινῆς καὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐκείνων μέτρων, ἅτινα ἀφορῶσιν εἰς τοὺς ἀπαλλασσομένους τῆς ποινῆς ἔνεκεν ἑλλείψεως τῆς πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότητος παράφρονος καὶ ἅτινα ἀναγράφονται ἐν πᾶσι τοῖς ἀνωτέρω σημειωθεῖσι προσχεδίοις τῶν Κρατῶν, ἅτινα παρασκευάζουσι τοὺς νέους αὐτῶν ποινικοὺς κώδικας. Καὶ μόνον ὁ Ferri ὡς πρόοδον πραγματουμένην διὰ τοῦ προσχεδίου του, χαρακτηρίζει ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει αὐτοῦ, τὴν συγχώνευσιν τῶν μέτρων τούτων μετὰ τῶν ποινῶν.⁽¹⁾ Καὶ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ταύτης δημιουργεῖ τὸ σύστημα τῶν «κυρώσεων» (sanzioni) κατὰ τὸν δημιουργηθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ὅρον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου «ποινή».

Ἀλλὰ τὸ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστον τῆς συγχωνεύσεως ταύτης, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀντιφάσεως εἰς ἣν αὐτὸς οὗτος περιπίπτει κατὰ πρῶτον ἐν τῇ αὐτῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει, ὀλίγον κατωτέρω,⁽²⁾ λέγων ὅτι «διὰ τοὺς παράφρονος ἡ κύρωσις ἔχει μορφήν περιορισμοῦ παιδαγωγικοῦ καὶ θεραπευτικοῦ», κατόπιν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, ἐν ἀρθρῳ 32φ, καθ' ὃ «ὁ διαπράξας ἐγκλημα ἐν καταστάσει νόσου διανοητικῆς ἀπομονοῦται καὶ νοσηλεύεται ἐν τινι καταστήματι παραφρόνων ἐγκληματιῶν, ἂν ἡ κύρωσις ἦν ἐπισύρει τὸ παρ' αὐτοῦ τελεσθὲν ἐγκλημα εἶνε ἡ αὐστηρὰ κάθειρξις (segregazione rigorosa)». Εἰς πάντα ἀναγινώσκοντα ταῦτα, γεννᾶται ἡ ἀπορία, ἂν οὐδεμία ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ ποινῆς καὶ ἀσφαλιστικοῦ μέτρου διὰ τίνα λόγον ὁ μὲν ὕγιης τὸν νοῦν ἐγκληματίας ἐγκλείεται εἰς τὴν εἰρκτὴν, ὑποβαλλόμενος εἰς τοὺς βαρεῖς κανονισμοὺς τῆς αὐστηρᾶς καθείρξεως (segregazione rigorosa), τοῦτέστι τῆς βαρυτέρας τῶν ποινῶν τοῦ προσχεδίου, ὁ δὲ παράφρων ἐγκληματίας ἀπομονοῦται καὶ νοσηλεύεται ἐν εἰδικῷ καταστήματι ; Ἄν δὲ πάλιν ὁ καθ' ἡμᾶς ὕγιης τὸν νοῦν ἐγκληματίας εἶνε, ὡς διδάσκει ὁ Ferri, καὶ αὐτὸς ἀσθενής,

1) Ἰδε σελ. 257 ἐκθέσεως.

2) Σελ. 25^φ

είνε άτυχές πλάσμα, άξιον οίκτου και συμπαθείας, ως ο παράφρων, διατί νά μή απολαύη τής αútης περιθάλψεως και φροντίδος, ως ο τελευταίος ούτος, αλλά νά έγκλεισται εις τήν ειρκτήν ;

‘Αλλ’ ή αντίφασις και άσυνέπεια αútη του προσχεδίου πρós τάς άρχάς, αítινες άναγκηρύσσονται υπό τών συντακτών του, ως αποτελουσai τάς βάσεις αútου δέν είνε ή μόνη. ‘Ως άνωτέρω ειπον, καταλυομένης τής ιδέας τής ήθικής ευθύνης, ως μόνον κριτήριοι δια τήν ανάγκη τής επιβολής ποινής επί τινι πράξει, κηρύσσεται τó επικίνδυνον του διαπράξαντος αútó εγκληματίου (pericolosità), πρós ó δέον νά προσαρμόζεται τó είδος και τó μέτρον τής κοινωνικής αντιδράσεως. ‘Η κοινωνία, άκούσα τήν αντιδρασιν ταύτην, δέν δύναται νά ζητήση λόγον παρά του άνευθύνου δια τήν τελεσθείσαν πράξιν και επομένως δέν δύναται νά τιμωρήσῃ αútόν· άπλως άμύνεται κατά του άπό τούτου έκπηγάζοντος κινδύνου. ‘Η συνεπής, όθεν, έφαρμογή τής άρχής ταύτης φέρει ήμάς νά δεχθώμεν ότι ή αντικειμενική βαρύτης του εγκλήματος ουδέμιαν ή έλαχίστην δύναται νά έχῃ αξίαν δια τόν καθορισμόν τής ποινής. Διότι, ως και έν αútῇ τῇ αιτιολογικῇ έκθέσει λέγεται «έν βαρύ εγκλήμα δύναται νά έκτελεσθῇ παρ’ εγκληματίου όλίγον επικινδύνου, και τούναντιον έν έλαφρόν εγκλήμα δύναται νά ῆ τó σύμπτωμα προσωπικότητος λίαν επικινδύνου». (1) ‘Αλλ’ έτι πλέον προβαίνοντες δυνάμεθα νά δεχθώμεν ότι και άνευ τής τελέσεως εγκλήματος, τó κοινωνικώς επικίνδυνον άτομου τινός δύναται νά έκδηλωθῇ εκ του τρόπου του βίου του, ζώντος έν τελείᾳ ήθικῇ καταπτώσει και άκολασίᾳ και έξ άλλων ένδείξεων καθιστωσών πιθανόν άν μή βέβαιον τόν άπειλούμενον παρ’ αútου κίνδυνον. Καί αντιθέτως δέ δυνάμεθα νά δεχθώμεν ότι ή διάπραξις εγκλήματος δέν είνε πάντοτε άπόδειξις του επικινδύνου του διαπράξαντος τουτο, ως έν ῇ περιπτώσει ούτος άποδεδειγμένως είνε έντίμου χαρακτήρος άνθρωπος, βιώσας πάντοτε έν άρετῇ, πάρεσýρθῃ δέ εις τó εγκλήμα έκ τινος παροδικής περιστάσεως, ής παρελθούσης πικρώς μετεμελήθη και ουδέμια ύφίσταται πιθανότης ότι θα περιπέσῃ εις νέον εγκλήμα.

‘Αλλ’ έξετάζοντες ποία γίνεται έφαρμογή έν τῷ κρινόμενῳ προσχεδίῳ τής άρχής ταύτης, εύρίσκομεν έν άρθρῳ 20ῳ άναγραφομένην τήν διάταξιν ότι «ή κύρωσις επιβάλλεται κατά του εγκληματίου, αναλόγως του επικινδύνου αútου και έντός τών υπό του νόμου ώρισμένων όρίων : ó δέ βαθμός του επικινδύνου καθορίζεται λαμβανομένης ως βάσεως τής βαρύτητος και του είδους τής εγκληματικῆς πράξεως...» Καί έρωτάται : πώς συμβιβάζεται ή διάταξις αútη πρós τήν

1) Relazione σ. 7.

ἀνωτέρω παράτεθεισάν περικοπήν τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, ὅτι «ἐν βαρὺ ἔγκλημα δύνῃται νὰ ἐκτελεσθῇ παρ' ἐγκληματίου ὀλίγον ἐπικινδύνου καὶ τὰν ἀπάλιν ἐν ἐλαφρὲν ἔγκλημα» παρ' ἐγκληματίου λίαν ἐπικινδύνου ; » Διὰ τίνα λόγον, ἀφοῦ ἡ κύρωσις (ἡ ποινὴ καθ' ἡμᾶς) δὲν ἐπιβάλλεται πρὸς τιμωρίαν τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος, ἀλλὰ πρὸς ἀποσόδησιν τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐγκληματίου κινδύνου, ὡς βάσις πρὸς καθορισμὸν τοῦ εἵδους καὶ τοῦ μέτρου αὐτῆς λαμβάνεται ἡ ἀντικειμενικὴ βαρύτης καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἐγκλήματος ; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δίδει τὸ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστον τῆς τεθείσης ἀρχῆς. Διότι ἡ συνεπὴς ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἤθελε φέρει εἰς τὴν ἀπάλειψιν ἀπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὀλοκλήρου τοῦ εἰδικοῦ μέρους τοῦ καθορίζοντος τὴν ἐννοίαν ἐκάστου ἐγκλήματος καὶ τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν βαρύτητα αὐτοῦ ποινὴν, καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν περιστάσεων ἐκείνων μόνον αἰτινες ἀποδεικνύουσι τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπικινδύνου τοῦ ἐγκληματίου, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀντικειμενικῆς βαρύτητος τῆς πράξεως αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ κυριαρχούντος ἐν τῷ νεωτέρῳ ποινικῷ δικαίῳ ἀξιώματος «nullum crimen, nulla poena sine lege», ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου κατὰ τῆς αὐθαίρεσις τῆς τιμωροῦ ἐξουσίας. Ἀλλ' οἱ συντάκται τοῦ προσχεδίου δὲν ἔσχον τὴν δύναμιν νὰ πρὸ-
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτῆς ἐπαπειλούμενου κινδύνου ἐξ ὠρισμένων κατηγοριῶν ἐγκληματιῶν πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ νομοθετικῇ κινήσει. Ἐπανειλημμένως δ' ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν συζητήσεων τῆς «διεθνούς ποινικῆς ἐνώσεως». Ἡ κοινὴ παρατήρησις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ποινὴ οὐδὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα ἐπιβαλλομένη καθ' ὠρισμένων ἐγκληματιῶν. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ κατ' ἐπανάληψιν ὑπότροποι, οἵτινες καίτοι πολλὰς ὑπέστησαν ποινάς, ἅμα τῇ ἐκ τῶν φυλακῶν ἐξόδῳ τῶν ἐγκληματοῦσι καὶ πάλιν, καὶ ἐφ' ὧν φανερόν εἶνε ὅτι οὐδεμίαν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ἡ ποινὴ. Ἐκ τούτων ἀποτελεῖται ἡ τάξις τῶν καλουμένων «καθ' ἑξὶν ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐγκληματιῶν». Ἠγέρθη, ἐπομένως, πρὸ τοῦ νομοθέτου τὸ πρόβλημα κατὰ τίνα τρόπον δύναται ἡ κοινωνία νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἀτόμων. Καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐρευνα κατέληξεν εἰς τὸ πόρισμα ὅτι ἡ πολιτεία δικαιούται νὰ λαμβάνῃ κατ' αὐτῶν μέτρα ἐξασφαλιστικὰ (sichernde Massnahmen) ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ἐπιδλητέας κατ' αὐτῶν ποινῆς διὰ τὸ τελευταῖον τελεσθὲν ἐγκλημα. Ὡς τοιοῦτον δ' ἀσφαλιστικὸν μέτρον ἀναγράφεται ἐν τοῖς προσχεδίοις τῆς Γερμανίας, Ἑλβετίας καὶ Αὐστρίας ἡ ἀσφαλιστικὴ κράτησις, ἥς τὸ περιεχόμενον κατὰ διάφορα

κανονίζεται συστήματα. Καί τὸ μέτρον τοῦτο ἀνέγραψε καί ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπή ἐν τῷ Ἑλληνικῷ προσχεδίῳ. Ὁμοίως δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω σημειούμενοις προσχεδίοις, ὡς καί ἐν τῷ ἡμετέρῳ, ἀναγράφεται, (ὡς καί ἀνωτέρω εἶπον), τὸ ἀσφαλιστικὸν μέτρον τῆς ἐν θεραπευτικῇ καταστάσει κρατήσεως τῶν ἀπαλλασσομένων πάσης ποινῆς παραφρόνων, ὡς καί τῶν ἡμι—παραφρόνων (*demi—fous*) ἐγκληματιῶν, οἵτινες εἰς μετριωτέραν ὑποβάλλονται ποινήν. Ὁ θεμελιώδης δὲ διακριτικὸς χαρακτήρ τῶν μέτρων τούτων ἀπὸ τῆς ποινῆς εἶνε ὅτι ταῦτα ἐπιβάλλονται οὐχὶ ἕνεκα τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀποδεδειγμένης ψυχικῆς τάσεως τοῦ ἐγκληματιῶν πρὸς τέλεσιν ἐγκλημάτων, δι' ὃ καί τὸ εἶδος καί τὸ μέτρον αὐτῶν δὲν κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντικειμενικῆς βαρύτητος τοῦ ἐγκλήματος ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ψυχικῆς ταύτης καταστάσεως.

Ἄλλ' ἡ σύγχυσις μεταξὺ ποινῆς καί ἀσφαλιστικῶν μέτρων, ἣν διδάσκει ὁ Ferri, καί ἣν ζητεῖ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν διὰ τοῦ προσχεδίου του, ἀσυνειδήτως ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ὅλως ἀντιπρατικὴν καὶ οὐδαμῶς συνάδουσαν πρὸς τὸν ἐπιδικώμενον σκοπὸν διατάξιν, ἥς καί ἀνωτέρω ἐμνήσθην, καθ' ἣν πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐγκληματιῶν ἀπειλουμένου κινδύνου καὶ συνεπῶς καί τοῦ μέτρου τῆς ἐπιβλητέας κατ' αὐτοῦ «κυρώσεως» λαμβάνεται ὡς βάσις «ἡ βαρύτης καί τὸ εἶδος τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως». Τοῦ κανόνος δὲ τούτου ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῶν «καθ' ἑξὶν ἐγκληματιῶν» ἢ κατὰ τούτων ἐπὶ βαλλομένη κύρωσις προσμετρεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διὰ τὸ βαρύτερον τῶν ἐγκλημάτων ὀριζομένης ἐν τῷ νόμῳ ποινῆς.⁽¹⁾ Καί ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραφρόνων ἢ ἐπιβαλλομένη μόνωσις καί ἡ ἐν τοῖς εἰδικοῖς καταστήμασι νοσηλεία προσμετρεῖται ἀναλόγως τῆς κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἐπιβλητέας, κατὰ τὸν νόμον, «κυρώσεως».⁽²⁾ Καί ὡς ἀναγκαῖα τοῦτου συνέπεια δέον νὰ προστεθῇ ὅτι περὶ τοῦ εἵδους καί τοῦ μέτρου τῆς κυρώσεως ταύτης—τούτέστι περὶ τοῦ εἵδους καί τῆς διαρκείας τῆς ἀπομονώσεως καί τῆς νοσηλείας τοῦ παράφρονος ἀποφαίνεται, ἐκ τῶν προτέρων, ὁ Δικαστής!⁽³⁾ Ἰδού, εἰς ποίας φέρει ἀτοπίας ἡ σύγχυσις τῆς ποινῆς πρὸς τὰ ἀσφαλιστικὰ μέτρα!

Τοῦναντίον ἐν τοῖς ἄλλοις ξένοις προσχεδίοις ἡ διὰ τοὺς καθ' ἑξὶν ἐγκληματίας καθοριζομένη ἀσφαλιστικὴ κράτησις κανονίζεται ἀνεξαρ-

1) ἄρθρ. 28.

2) ἄρθρ. 32 ἐπόμ.

3) Relattone σ. 76.

τήτως ὅλως ἀπὸ τῆς ἐπιβλητέας διὰ τὰ καθ' ὑποτροπὴν τελεσθέντα ἐγκλήματα ποινῆς. Ἐν δὲ τῇ ἡμετέρῳ προσχεδίῳ, ἀκολουθοῦντες τὸ σύστημα, ὅπερ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν τῇ ἀναθεωρηθέντι Γερμανικῇ προσχεδίῳ τοῦ 1919, καταλείπομεν ἀπροσδιόριστον τὴν διάρκειαν τῆς κατ' ἡσυχίαν ἀκριβοῦς ἵνα αὕτη προσαρμοζῆται ἐκάστοτε ἐν τῇ ἐφαρμογῇ πρὸς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἐγκληματίου, ἐξ ἧς καταφαίνεται καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ ἀπὸ τούτου ἀπειλουμένου κινδύνου.

Τὸ πλαίσιον μιᾶς διαλέξεως δὲν μοι ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν εἰδικωτέραν ἐξέτασιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπιλύονται ἐν τῇ Ἰταλικῇ προσχεδίῳ τὰ κατὰ μέρος νομοθετικὰ προβλήματα, ἅτινα παρουσιάζονται ἐν τῇ συντάξει τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ κώδικος, καίτοι ἡ αὕτη ἔρευνα καὶ ἄλλα ἤθελε φέρεи εἰς φῶς σφαλερὰ καὶ παράδοξα.

Διὰ τῶν λεχθέντων ἠθέλησα νὰ προφυλάξω ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης, ἣν θὰ ἠδύνατο τυχὸν νὰ παραγάγῃ παρ' ὑμῖν ὁ πάταγος, τὸν ὅποιον προξενούσι περὶ τὸ ἔργον αὐτῶν οἱ συντάκται τοῦ Ἰταλικοῦ προσχεδίου παριστῶντες ἑαυτοὺς ὡς τοὺς σκαπανεῖς τῆς προόδου ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ ὡς τοὺς μόνους γνήσιους ἀντιπροσώπους τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστήμῃ.

Ἄλλ' ἂν θετικισμὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καλεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῶν γενομένων θεμελιώσεως τῶν πορισμάτων αὐτῆς, βεβαίως τὸν τίτλον τούτον δὲν δύνανται νὰ διεκδικήσωσιν οἱ ὅπαδοι τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς. Διότι ἡ μὲν περὶ τοῦ ἐγκληματίου — ἀνθρώπου θεωρίαν, ὡς περιτρώως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν εἰδικῶν περὶ αὐτῆς ἐρευνῶν, στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ τῶν θετικῶν δεδομένων τῆς ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς. Δι' ὃ καὶ ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Cechi ὁμιλῶν τελευταίως περὶ τοῦ Δομπρόζο, ἐχαρκτηρίσεν αὐτὸν ὡς «*λατρὸν λίαν μεμορφωμένον μὲ φαντασίαν μυθιστοριογράφου*». Αἱ δὲ θεωρίαι αὐτῶν περὶ ποινικῆς εὐθύνης καὶ ποινῆς, ὡς ἀπεδείχθη, νομίζω, ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ λεχθέντων, παραγνωρίζουσι τελείως τὰ ἐκ τῆς ἀληθοῦς θετικῆς ἐρέυνας τῆς φύσεως τῶν κοινωνικῶν τούτων θεσμῶν ἀπορρέοντα πορίσματα. Οἱ ἀληθεῖς καὶ γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστήμῃ εἶνε πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες ἀποκροῦντες ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς μεταφυσικὰς θεωρίας περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, λαμβανομένης ὡς βάσεως τοῦ ποινικοῦ καταλογισμοῦ καὶ τῆς ποινῆς θεωρουμένης ὡς ἀνταποδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἀνεφαρμόστους οὐτοπίας τῆς ἀνθρωπολογικῆς Σχολῆς, τὴν μὲν ποινικὴν εὐθύνην στηρίζουσιν ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, τὴν δὲ ποινὴν χαρακτηρίζουσιν ὡς μέσον

~~ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ~~

πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος καὶ διαμορφῶσι συμφώνως πρὸς
τὸν σκοπὸν αὐτῆς τοῦτο.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων, τῆς ἀληθοῦς θετικῆς Σχολῆς, θὰ στη-
ριχθῇ ὁ νέος ποινικὸς κώδιξ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

AKAΔHMIA

AOHNΩN

— 8 XA9Δ

IATAMIT

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5.—

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000076

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5.—

1925
1892
—
2233